RUSKI INWALID

No. 221.

PIĄTEK. 17 Września. 1820 r.

CZYLI

WIADOMOŚCI WOJENNE.

Treść. Wiadomości Kraiowe: z Petersburga. Królewstwo Polskie. z Warszawy. Wiadomości Zagraniczne: Angliia.

WIADOMOSCI KRAIOWE.

z Petersburga, 17 Września.

Dzień 15 b. m. rocznica koronacyi N. Cesarza JMści ALEXANDRA I. obchodzony był w stolicy tuteyszey iak nayuroczyściey. Od samego poranku rozchodzące się odgłosy dzwonów po wszystkich kościołach wezwały wiernych a szczęśliwych tego Potężnego Monarchy i Oyca podanych, do swiątyń Pana zastępów, gdzie zgromadzeni wynurzali wdzięczność swoią łaskawey Opatrzności za tyle dobrodzieystw zlanych na ludy, pod słodkiem iego berłem będące. O godzinie 10 przed południem Nayiaśnieysze Cesarzowe *Maryia* i *Elżbieta* w towarzystwie Wielkich Xiążąt *Mikołaia* i *Michała*, otoczone licznym orszakiem dworu i rozmaitych władz tak cywilnych iak woyskowych, a poprzedzone oddziałem gwardyi Leyb-huzarów udały się do katedry Kazańskiey na wielką mszą, którą Nayprzewielebnieyszy Metropolita *Michał* celebrował, a poniey *Te Deum* i modlitwę o długie a pomyślne panowanie N. Cesarza odspiewał. Po nabożeństwie gdy N. Cesarzowe w podobnymże porządku powróciły do zamku, osoby znakomite płci oboiey składały im hołdy uszanowania i powinszowania tak wielkiey uroczystości. Tegoż dnia był wielki obiad u N. Cesarzowey *Maryi*; wieczorem stolica była oświeconą, a wiele gmachów publicznych, mianowicie akademiia sztuk nadobnych, korpus kadetów, rozmaite instytuta i wiele innych gmachów nader rzęsistém jaśniały swiatłem.—

W przeszły Wtorek Nayiasnieysze Cesarzowe *Maryia* i *Elżbieta* zaszczyciły bytnością swoią Akademiią sztuk nadobnych, do którey tego dnia publiczność niemiała pozwolonego weyścia.

— Sprawiedliwie dziwi się podróżny granitowym słupom podtrzymuiącym kratę ogrodu letniego; iest to nader kosztowny i rządki zbiór pięknie wykształconych granitów i prawdziwych znawców wprawia w zadumienie.

Anglik ieden co był przypłynął na okręcie z Londynu dla widzenia Petersburga, gdy się im przypatrzył niechciał nic więcey widzieć i powrócił zaraz do oyczyzny wyrzekłszy tylko: *dosyć widziałem*! Lecz czemże są pomienione słupy gdy ie porównamy z temi, które się teraz przysposabiaią do ozdoby Kościoła Izaaka. Każdy z nich na osobném postawiony mieyscu, mógłby za naypięknieyszy służyć kolos. Są to granitowe olbrzymy, bez piedestału ośm sążni wysokie, a przeszło trzy mające obwodu. Dziwi się i zdumiewa człowiek poglądaiąc na te głazy. Nadludzkiey zdaie się trzeba siły, aby te góry kamienne z mieysca dźwignąć; a przecież 200 wiorst przeszło zrobiły drogi i iuż ukształcone, wkrótce się uszykuią w szereg. Wielbiciele starożytnych pomników! Miłośnicy dawnych zabytków sztuki budownictwa! co z zachwyceniem przesadzone czytacie opisy, przypatrzcie się teraz stolicy Cesarza ALEXANDRA, nasycicie waszę ciekawość, oko się wasze napatrzy dziwów rzeczywistych, a wymowne wasze pióro, prześle do naypóźnieyszych pokoleń wiadomość o cudach, za sczęśliwych ALEXANDRA I. rządów zdziałanych.

KRÓLESTWO POLSKIE.

z Warszawy, 15 Września.

Seym Królestwa Polskiego.

LISTA.

Senatorow.

JWW. Biskupi.

Stefan Hołłowczyc Arcy-Biskup, i Prymas Król: Polskiego.

Woyciech Skarzewski	Biskup	Lubelski.
Ferdynand Ciechanowski	—	Chełmski.
Jan Paweł Woronicz	— —	Krakowski.
Adam Prażmowski	— —	Płocki.
Andrzey Wołowicz	— —	Kaliski.
Felix Lewiński	— —	Podlaski.
Prosper Burzyński	— —	Sandomierski.
Ignacy Czyżewski	— —	Augustowski.

JWW. Woiewodowie.

Stanisław Hr: Potocki, Prezes Senatu. Józef Wybicki. Piotr Bieliński. Walenty Sobolewski. Stanisław Hr: Ordynatd Zamoyski. Stanisław Xiąże Jabłonowski. Jan Nepom: Małachowski. Adam Xiąże Czartoryski. Józef Zaiączek. Marcin Badeni.

JWW. Kasztelani.

Felix Czarnecki. Franciszek Grabowski. Józef Puzhała. Alexander Linowski. Antoni Gliszczyński. Franciszek Nakwaski. Wincenty Grzymała. Anto i Wołowicz. Kaietan Sierakowski. Mikołay Glinka. August Kicki. Michał Kochanowski. Stanisław Wodzicki. Stanisław Małachowski. Woyciech Męciński. Felix Kretkowski. Michał Straż. Jan Hr: Tarnowski. Maciey Wodziński. Wincenty Rulikowski. Stefan Karkowski. Ignacy Miączyński. Pius Kicinski. Stanisław Grabowski. Wiktor Szołdrski. Alexander Walewski. Antoni Ostrowski. Tadeusz Tyszkiewicz.

MOWA

JW. Mostowskiego

Ministra Spraw Wewnętrznych i Policyi, miana na pierwszey Sessyi Seymowey w Izbach złączonych, dnia 13 Września 1820 r.

Od czasu przywrócenia Królestwa Polskiego, drugi raz przychodzę wystawić Zgromadzeniu narodowemu Obraz ogólny obecnego położenia naszego. Przeciąg ten dwuletni, w którym wyobrażenia ludzkie ciągle i znakomicie wstrząsane były, upłynął dla nas, ieśli nie w doskonałey szczęśliwości, iakiey wolno pragnąć, lecz trudno osiągnąć, to przynaymniey w bezpieczném używaniu korzyści społecznych, tudzież w pokoiu, ktoremu znaczny udział wolności towarzyszył. Może nawet nie iest nam zbronno tuszyć, iż w tymże czasie, inne narody nic nam pod tym względem do zazdroszczenia nie wskazały. Ustawy nasze społeczne urządzone w celnieyszych swoich szczegółach, doświadczaią się przez czas i nawyknienie. Jeżeli poruszenie umysłów w Europie i baczność na wpływ iego w Królestwie naszem zwracana, mogły poniekąd opóźnić dopełnienie nadziei narodowych, tudzież zniewolić do zachowania ostrożney i potrzebney powolności w stopniowem rozwiianiu niektórych dalszych przepisów z ustawy naszey Konstytucyyney wypływaiących; Rząd mniema iednak, iż trwale wyśledzał, a w części nawet zdołał pogodzić to, czego z iedney strony wyciąga o zachowanie spokoyności towarzyskiey, którey żadnym względom poświęcać nie należy; a z drugiey to, czego postęp oświaty i żądania obecnego czasu, pośród zachwianey ciągłemi walkami opinii ogólney, wymagały.

Gdy opiniia ogólna, iak ią odtąd należałoby powszechnie poymować, iest obiawieniem życzeń moralney i oświeceńszey części każdego narodu, do którey inne z przekonania lub z natchnienia przystępują; wtedy nie może ona iak tylko zgodnie działać z Rządami w prawey drodze postępującemi. Te zatem, nie gasić ani przytłumiać opinii zapragną, ale powinny miarkować iey czynność, wstrzymywać

iey obłąkania; gdyż dotąd w swych rozmaitych zjawieniach, nie okazała się więcey nieomylną, iak którekolwiek inne popędy ludzkie. Jeśli często widziano przez nią wzniecone i rozpostarte światło, ieśli obudziła nayszlachetnieysze duszy uczucia; nieraz podniosła także katowskie ruszty i nakazywała zabóystwa. Podług czasu i kierunków, może podług przypadków i szczęścia, ślady iey szczęśliwością albo krwią ludzi oznaczone zostały; a często w swych straszliwych obłędach, wywoływała zagładę, niszczyła przyszłość i nawet nadzieię. Im więc trudnieysze są do przewidzenia rozmaite iuż to ogólne, iuż to szczególne, ale zawsze dziwaczne, a czasem okropne skutki rozdrażnioney opinii, tem bardziey powinny narody i ich Naczelnicy starać się o prowadzenie z wolna i bez wstrząśnienia tych skutków do doyrzałości. Takim sposobem te będą mogły tylko dobroczynnie działać; i ta myśl była powodem Nayiaśnieyszemu Panu do przepisania postępu zarazem umiarkowanego i stałego, iakim Rząd Jego w Polszcze iść usiłował.

Główne zasady porządek towarzyski utrzymujące, są wolność, tudzież bezpieczeństwo osób, własności i opinii. Gdy w innych kraiach wielorakie zamachy powodowały do częstego naruszenia wolności osobistey, godność i umiarkowanie ducha naszego publicznego powszechnie się utrzymały: przez cały przeciąg czasu od ostatniego Zgromadzenia Seymowego, żadne znaczne przestąpienie nie ściągnęło szczególnieyszey Władz surowości. Każdy Obywatel kraiu tego, iakiekolwiek są iego opinie, skoro te nienaruszaią spokoyności i porządku publicznego, powinien bydź pewnym, iż osoba i mieszkanie iego, podobne do twierdzy niedostępney, równie od poszukiwania, iak nawet od ciekawości rządzących, są zabezpieczone.

Wyznania Religiyne i Oświecenie.

Wszelkie opinie religiyne znalazły poszanowanie i opiekę. Komissyia Rządowa Wyznań i Oświecenia rozciągaiąc troskliwość swoią na wszystkie wiary, zaięła się odzyskaniem i zabezpieczeniem ich funduszów, iako też ułatwieniem środków dla przysposobienia im wychowańców zdatnych do pełnienia obowiązków kapłańskich. Układy z Apostolską Stolicą zawarte, uprzątnęły przeszkody wstrzymuiące urządzenie Duchowieństwa Katolickiego. Arcy-Biskupstwo zatem Warszawskie i prócz tego nowe Biskupstwa ustanowione zostały. Określenie Dyecezyi zastosowane do granic Administracyi cywilney Woiewództw, skutecznie się przyłoży do zachowania karności i łatwieyszego dozoru funduszów kościelnych, których Wykaz dokładny iuż iest bliski ukończenia. — Zamiana dziesięciny na opłatę pieniężną podług sposobu przepisanego, znacznie iest posunięta; wyznaczone są grunta w dobrach narodowych na dopełnienie przychodów uboższym Plebanom. Również Zgromadzenia wyznań Ewanielickich, są po większey części urządzone: Parafiia Greko-Oryentalna otrzymała z dochodów ogólnych wsparcie na przystoyne sprawowanie swoich obrządków: Osadzie Mahometańskiey w tymże celu zasiłek iest dany. Zatrudniono się zebraniem wiadomości i materyiałów potrzebnych do ułożenia proiektu zapobiegaiącego niezaprzeczonym nadużyciom, do których trwaiące dotąd urządzenia ludności żydowskiey są powodem.

Pod względem oświecenia publicznego, zaprowadzono tymczasowe Statuta dla Uniwersytetu Warszawskiego. Biegli nauczyciele zaymuią w nim główniejsze Katedry; Biblioteka prawie podwoiona; Gabinet iego fizyczny i historyi naturalney znacznie iest powiększony. Szkoły elementarne i wydziałowe pomnożone w Miastach i na Prowincyi; wzaiemne nauczanie rozkrzewione; sposobność uczenia się w niedziele i święta, klassie rzemieślniczey w Stolicy i innych Miastach podana; dwie szkoły dla przysposobienia Nauczycieli podniesione; Instytut głuchoniemych zaprowadzony; Pensyie dla młodych panienek przyzwoiciey urządzone: Drukarnie liczniejsze i wydaskonalone; wszystkie te owoce starań Kommissyi Rządowey, zaświadczaią oraz widoczne postępy we wszystkich częściach oświecenia powszechnego.

Zdarzaią się okoliczności, w których wrzawa rozmaitych chuci, utworzeniu dobrey ustawy z pewnych względów, prawie zupełnie zagradza; a wtedy odłożenie iey do pory spokoynieyszey i przyzwoitszey staie się środkiem zarazem rozsądnym i użytecznym. W każdym przypadku, rozporządzenie tymczasowe znośnieyszem iest, iak złe prawo stanowcze. Nieraz, wnie i mniey lub więcey przygodom poruczane doświadczenia względem wolności druku miały świeżo mieysce w kraiach używaiących Reprezentacyi Narodowey, i których mieszkańcy uchodzą za świadomszych w dociekaniu Ustaw obszernieyszey swobody. Zmienność i nietrwałość tych doświadczeń, dostatecznie zdała się ostrzegać, że chwila ieszcze nie nastąpiła, w którey Europa będzie mogła uży-

wać w zupełności, z korzyścią i bez niebezpieczeństwa, prawa pisania i drukowania w tym stopniu, w iakim nam ie Art: 16 karty naszey Konstytucyyney dozwala. Rząd Królestwa zastawszy cenzurę ustanowioną, winien ią był zachować doczesnie, iako sposób powściągania umiarkowanego, gdy iest szlachetnie i bezstronnie sprawowany. I w istocie, pisma dotąd u nas codziennie wydawane zaświadczały, iż można obszernie roztrząsać sprawy Prawodawcze i Administracyyne kraiu naszego, byle nie dać się obłąkać za obręby, iakie przystoyność narodowa i porządek ogólny zakreśliły.

Oszczędności tey Kommissyi Rządowey użyte zostały na obszerne budowy, między któremi zakłady dla szkoły agronomiczney i weterynaryi w *Marymoncie*, znamienite mieysce zaymuią. (*Dalszy ciąg iutro.*

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

ANGLIIA.

z Londynu, 8 *Września.*

Dokończenie posiedzenia parl: wyż. dnia 7 *Września.*

»Kończę, mówił daley prokurator ieneralny życzeniem aby N. Pani potrafiła usprawiedliwić siebie i przekonać parlament i cały narod Angielski o nieskalaności swoich postępków. Niemoią iest rzeczą wyrzec, czy to iest podobném lub nie; powiem tylko że treść bilu nader iest widoczną i przekonywaiącą; lecz zresztą ktoż przewidzi iakie z swey strony Królowa złoży dowody? Może te tak będą mocne i wyświecaiące prawdę, iż z zadziwieniem słuszność im przyznamy.«

Na zapytanie Hrabiego *Londsdale*: Czy parlament postanowił cofnąć artykuł o rozwodzie? Hrabia *Liwerpool* odpowiedział: »Jak ia tak zapewne i wszyscy Szlachetni lordowie stale postanowili nieprzystępować do żadnych postanowień pierwiey, nim nie będą złożone dowody strony przeciwney. Zgromadziliśmy się tu iedynie dla tego, abyśmy się szczerze i z gruntowną rozwagą zaięli rozbiorem zobopolnych dowodów; dla tego, to niemożemy czynić żadney odmiany w bilu przed zakończeniem tego rozbioru. Przy tem zdarzeniu powinienem powtórzyć com powiedział pierwiey to iest że bil pomieniony dla tego tylko iest podany, aby zachować honor i godność korony, niezas dla tego, aby uwolnić Króla od wiążących go powinności małżeńskich. Teraz mogę z pewnością powiedzieć że N. Pan niema naymnieyszey chęci *uwolnić się* przez bil ten od obowiązków małżonka. Artykuł o rozwodzie znayduiący się w billu, iest koniecznym skutkiem splamienia honoru, to iest gdy takowe splamienie dowiedzionem będzie; zresztą ieśli sposob myslenia tak w parlamencie iak i w narodzie widocznie się okaże przeciko temu artykułowi, gotów iestem *cofnąć i wyrzucić z bilu*; król bowiem niechce aby ten bil uważany był tylko za narzędzie do rozwodu.«

Lord *Grey* wiele mówił przeciwko pytaniu Hrabiego *Lonsdale*, i był zdania: że w bilu niemożna teraz nic odmienić. »Jeśli Królowa mowił daley uznana będzie winną i utraci swe imie, zaszczyty i honor, zapewne niebędzie iuż mogła zostać małżonką Króla; lecz ieśli przeciwnie, w tenczas oczernienie które miało ią spotkać, spadnie na Króla. Co do mnie z ukontentowaniem dowiedziałem się, że N. Pan potwierdzaiąc bil takowy, niemiał na celu rozwodu.«

Na posiedzeniu dzisieyszem Pan *Brugham* stanął w perlamencie o godzinie 12 z rana i przyniosł wielką pakę papierów. Wielki Kanclerz zapytał go, Czy chce przystąpić do obrony Królowey, lub prosić odroczenia processu? *Brugham* odpowiedział, iż niema zamiaru prosić o odroczenie, lecz chce przystąpić do obrony.

Wielki Kanclerz »Musiemy się pierwiey zroznmieć Mosanie *Brugham*, co rozumiesz przez rospoczęcie obrony? Czy to że chcesz przystąpić do badania swiadków z swey strony?« Pan *Brugham* odpowiedział cichym głosem: »Milordowie! Bydz może, mowię bydz może, bo z pewnością nie twierdzę, że wszystkie swiadectwa podzielę na dwie klassy. Do badania niektórych możemy zaraz przystąpić; lecz są i tacy których badania będę prosił aby były odroczone; gdyż swiadkowie do tey klassy należący ieszcze się tu nieznayduią.« Następnie doniosł Pan *Brugham* że dnia iutrzeyszego o godzinie 10tey przystąpi do obrony Królowey.

W PETERSBURGU.

w drukarni woienney Głównego Sztabu JEGO CESARSKIEY MŚCI.